

NIL GEJMEN

AMERIČKI BOGOVI

PROŠIRENO I DOPUNJENO IZDANJE

Preveo
Draško Roganović

■ Laguna ■

Naslov originala

Neil Gaiman

AMERICAN GODS: THE TENTH ANNIVERSARY EDITION

Copyright © 2011 by Neil Gaiman

American Gods. Copyright © 2001 by Neil Gaiman

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Posvećeno prijateljima koji više nisu tu –

*Keti Aker,
Rodžeru Zelazniju, i
svim podeocima između*

Predgovor izdanju povodom desetogodišnjice objavljivanja

Ja ne znam kako je to čitati ovu knjigu. Znam samo kako je bilo proživljavati njeno pisanje.

U Ameriku sam se preselio 1992. Tad je nešto počelo da mi klija u malom mozgu. Nimalo srodne ideje za koje sam znao da su važne, ali su mi se ipak činile nepovezane: susret dvojice muškaraca u avionu; kola na ledu; značaj trikova s novčićima; a ponajpre, sama Amerika: ovo čudno i nepregledno mesto u kojem sam sada živeo, a koje, znao sam, nimalo nisam razumeo. Ali želeo sam da ga razumem. I više od toga, želeo sam da ga opišem.

A onda, presedajući s leta na let na Islandu, zagledao sam se u turističku dioramu koja je prikazivala putovanja Lejfa Eriksona i sve se povezalo. Napisao sam pismo svom agentu i svojoj urednici i objasnio im o čemu bi se radilo u knjizi. Na samom zaglavlju pisma napisao sam „Američki bogovi“, ubeđen da ću moći da smislim neki bolji naslov.

Moja urednica mi je nekoliko nedelja kasnije poslala radnu verziju naslovne strane. Na njoj su bili put, munja i, na samom vrhu, reči *Američki bogovi*. Bila je to naslovnica knjige koju sam se tek spremao da napišem.

Sama činjenica da sam imao naslovnicu pre same knjige istovremeno mi je bila i odbojna i uzbudljiva. Okačio sam je na zid i posmatrao je, zaplašen, zauvek digavši ruke od svake pomisli da ću ikada pronaći neki drugi naslov. To je bila naslovna strana. To je bila knjiga.

Sad je samo još trebalo da je napišem.

Prvo poglavlje sam napisao u vozu, na relaciji Čikago – San Dijego. I prosto sam nastavio da putujem i da pišem. Zabačenim putevima sam se odvezao od Mineapolisa do Floride, prateći trasu kojom sam smatrao da bi Senka išao u knjizi. Pisao sam, a ponekad, kad ne bih znao šta dalje, krenuo bih na put. Jeo sam pitice na gornjem poluostrvu Mičigena i kukuruzne piroške u Kairu. Dao sam sve od sebe da ne pišem o mestima koja nisam posetio.

Pisao sam svoj roman na mnogim mestima – u kućama u Floridi, u kolibici pokraj jezera u Viskonsinu i u hotelskoj sobi u Las Vegasu.

Pratio sam Senku na njegovom putovanju, a kada ne bih znao šta se dogodilo sa Senkom, napisao bih jednu od priča o dolasku u Ameriku, i dok bih je dovršio, već bih znao šta Senka radi, pa bih mu se vratio. Želeo sam da pišem dve hiljade reči na dan, a bio sam srećan ako bi mi pošlo za rukom da napišem hiljadu.

Kada sam završio prvu ruku romana, sećam se da sam rekao Džinu Vulfu – najmunđrijem piscu koga poznajem, koji je napisao više odličnih romana od svih pisaca koje sam upoznao – kako mislim da sam naučio kako se piše roman. Džin me je na to pogledao i toplo mi se osmehnuo. „Nikada nećeš naučiti kako se piše roman“, rekao mi je. „Naučiš samo da pišeš roman na kojem trenutno radiš.“

Bio je u pravu. Naučio sam samo kako da pišem roman na kojem sam radio, i ništa više. Ipak, naučio sam kako da pišem ovaj valjani i čudni roman. Oduvek sam bio svestan koliko je on daleko od one prelepe, zlatne, blistave i savršene knjige koju sam imao u glavi, ali čak i takav me je usrećivao.

Pustio sam bradu i kosu dok sam pisao ovu knjigu, a mnogi ljudi su me zato smatrali čudakom (ali ne i Šveđani, koji su to pozdravili i ispričali mi kako je jedan njihov kralj uradio nešto slično, doduše ne prilikom pisanja romana). Po završetku prve ruke obrijao sam bradu, a nedugo potom se otarasio i nepraktično duge kose.

Druga ruka romana uglavnom se sastojala iz procesa iskopavanja i pojašnjavanja. Proširivao sam trenutke koji su morali da budu duži, kratio trenutke koji su morali da budu kraći.

Želeo sam da ovo delo bude mnogo štošta. Želeo sam da napišem dugu, čudnu i meandrirajuću knjigu, što sam i učinio. Želeo sam da napišem roman koji će u sebi sadržati sve kutke Amerike što su me opsedali i radovali, a to su mahom bili delovi koji se nikada nisu pojavljivali u filmovima i televizijskim serijama.

Napokon sam završio i predao rukopis, pronalazeći umerenu utehu u onoj staroj izreci kako je najbolja definicija romana „dug prozni tekst s kojim nešto nije u redu“, a bio sam prilično uveren da sam jedan takav i napisao.

Moja urednica se brinula da je knjiga koju sam joj predao pomalo preduga i previše meandrirajuća (ali joj nije smetalo što je čudna), pa je želela da je skratim, što sam i učinio. Podozrevam da je instinkt nije prevario, jer je knjiga svakako doživela uspeh – prodala se u velikom broju primeraka i imala tu sreću da osvoji brojne nagrade, uključujući *Nebulu*, *Hugo* (ponajpre za naučnu fantastiku), *Brem Stoker* (za horor) i *Lokus* (za fantastiku), što je bio pokazatelj da je u pitanju prilično čudan roman, te iako je bio popularan, ljudi nisu znali u koju kategoriju da ga svrstaju.

Ali to je sve bilo u budućnosti: knjigu je najpre trebalo objaviti. Sam proces objavljivanja me je fascinirao, pa sam ga ovekovečio na mreži, na blogu koji sam upravo s tim ciljem i pokrenuo (ali koji i dan-danas opstaje). Nakon objavljivanja sam krenuo na turneju potpisivanja širom SAD, zatim u Ujedinjeno Kraljevstvo, potom u Kanadu, a onda nazad svom domu. Prvo potpisivanje sam održao u knjižari *Borders buks* u Svetskom trgovinskom centru. Nekoliko dana nakon što sam se vratio kući s turneje, 11. septembra 2001, ni ta knjižara ni Svetski trgovinski centar više nisu postojali.

Iznenadio me je odziv na koji je ova knjiga naišla.

Bio sam navikao da pišem priče koje su ljudi ili voleli, ili ih uopšte nisu čitali. Nikada ranije nisam napisao ništa što je podelilo javno mnjenje. Ali ovu knjigu ljudi su ili obožavali ili mrzeli. A oni koji su je mrzeli, pa čak i ako su voleli moja druga dela, *svojski* su je mrzeli. Neki su se žalili da knjiga nije dovoljno američka; drugi su smatrali da je isuviše američka; da Senka nije dopadljiv lik; da

nisam shvatio kako je prava američka religija zapravo sport; i tako dalje. Sve to su bez sumnje opravdane zamerke. Ali ovaj roman je, naposljetku, uglavnom ipak pronašao svoju publiku. Mislim da je pošteno reći da se ipak većem broju ljudi svideo i da im se još uvek sviđa.

Nadam se da ću se jednoga dana vratiti toj priči. Senka je sada ipak deset godina stariji. A i Amerika. A bogovi čekaju.

Nil Gejmen
septembar 2010.

Napomena o tekstu

Knjiga koju držite u ruci neznatno se razlikuje od prethodno objavljene verzije ovog dela.

Nedugo nakon izdavanja, Pit Atkins i Piter Šnajder, partneri (sada, avaj, ugašene) male izdavačke kuće *Hil haus pablišers*, ugovorili su sa američkim izdavačem da objave specijalno izdanje *Američkih bogova*. Kada su mi rekli kakve sve sjajne stvari planiraju za to izdanje s ograničenim tiražom – za koje su planirali da predstavlja sam vrhunac knjigovezačkog zanata – ja sam bio sve manje zadovoljan tekstem koji je trebalo da objave.

Da li bi bili voljni – upitao sam krajnje stidljivo – da objave moj originalni, neskraćeni rukopis?

Ispostavilo se da su voljni.

A onda se stvar dodatno iskomplikovala kada sam ja shvatio da sam, naravno, *nakon* što sam skratio izvorni rukopis *Američkih bogova*, uneo i druge uredničke ispravke i izmene, koje su uglavnom oplemenile tekst. Tako bi jedni način da se priredi najbolja verzija *Američkih bogova* bio da uporedim svoju finalnu, neskraćenu verziju sa finalnom skraćenom verzijom, pa zatim i sa finalnom štampanom verzijom (jer sam ja svesrdno škrabao izmene po probnim štamparskim otiscima, a zatim sam podjednako svesrdno zaboravio da ih napišem), a onda da donesem niz teških odluka.

To je bio izuzetno velik posao. Zato sam uradio jedino zdravozumsko što sam u toj situaciji i mogao: poslao sam nekoliko ogromnih kompjuterskih fajlova i dva primerka knjige (englesko i američko izdanje) Pitu Atkinsu, zajedno sa spiskom grešaka i tipfelera koje sam uočio nakon objavljivanja knjige, pa zamolio njega da sve to sredi. On je to učinio, i to izvrsno. A zatim sam uzeo rukopis koji je Pit priredio, pa sam i sam prošao kroz njega, ispravljajući, doterujući, a ponekad ponovo izbacujući stvari koje su prvobitno isečene ne samo da bi knjiga bila kraća, pa sam uspeo da sastavim konačnu verziju teksta s kojom sam bio u potpunosti zadovoljan (ako se uzme u obzir da je roman uvek, kao što sam već pomenuo, dug prozni tekst s kojim nešto nije u redu).

Hil haus je objavio izdanje u ograničenom tiražu od 750 primeraka (koje su sada i drugi, a ne samo oni, opisali kao „čudo knjigovezačkog umeća“). Ono je bilo izuzetno skupo. Zahvalan sam svojim izdavačima koji su bili voljni da objave proširenu verziju ovog romana povodom desetogodišnjice njegovog izlaženja, i to u mnogo većem tiražu od 750 primeraka, a po znatno manjoj ceni. Verzija *Američkih bogova* koju držite u rukama nekih je dvanaest hiljada reči duža od verzije koja je podobijala one silne nagrade, i to je verzija kojom se najviše ponosim.

Iskoristio bih ovu priliku da zahvalim Dženifer Herši, prvobitnoj urednici ovog dela, zatim Dženifer Brel, koja je porodila ovo izdanje, a ponajviše Pitu Atkinsu na njegovoj pomoći prilikom priređivanja ovog rukopisa.

Uvodna reč i upozorenje za putnike

Ovo je književna fikcija, a ne vodič. Iako geografija Sjedinjenih Američkih Država u ovoj priči nije u potpunosti izmišljena – mnoga obeležja navedena u ovoj knjizi mogu se posetiti, staze se mogu pratiti, trase se mogu iscrtati na mapi – ipak sam sebi priuštio izvesne književne slobode. Nešto manje slobode nego što bi se reklo, ali svejedno, književne slobode.

Nisam tražio, niti sam dobio dozvolu za korišćenje stvarnih mesta koja se pojavljuju u ovoj priči, i pretpostavljam da su vlasnici Kamengrada ili Kuće na steni, kao i lovci koji upravljaju motelom u samom središtu Amerike, podjednako zgranuti kao i svako drugi ko bi pronašao svoj posed u ovoj knjizi.

Zameo sam trag lokacijama nekoliko mesta u ovoj knjizi: grada Lejksajda, na primer, kao i farme s jasenovim drvetom udaljene sat vremena južno od Bleksburga. Možete ih sami potražiti ukoliko to želite. Možda ćete ih čak i pronaći.

Osim toga, podrazumeva se da su svi ljudi, živi, mrtvi ili nešto treće, navedeni u ovoj priči, fiktivni ili upotrebljeni u izmišljenom kontekstu. Samo su bogovi stvarni.

Oduvek me je intrigiralo pitanje šta se zbiva sa demonskim bićima kada se imigranti dosele iz svojih domovina. Irski Amerikanci se sećaju vila, norveški Amerikanci niseru, grčki Amerikanci vrikolaka, ali samo u vezi sa događajima koji su se dešavali na Starom kontinentu. Kada sam jednom upitao zašto se takvi demoni ne viđaju u Americi, moji sagovornici su se zbunjeno zakikotali i rekli: „Boje se da pređu okean, predaleko je“, ističući da ni Hrist ni apostoli nikada nisu došli u Ameriku.

Ričard Dorson, „Teorija američkog folklora“,
Američki folklor i istoričar
(University of Chicago Press, 1971)

Prvi deo
SENKE

Prvo poglavlje

Granice naše zemlje, gospodine? Pa, gospodine, na severu se protežemo do aurore borealis, na istoku sve do izlazećeg sunca, na jugu smo omeđeni nizom ravnodnevnica, a na zapadu sudnjim danom.

Knjiga američkih pošalica Džoa Milera

Senka je odrobijao tri godine u zatvoru. Bio je dovoljno krupan i izgledao kao neko s kim se ne treba zajebavati, tako da mu je najveći problem bio kako da ubije vreme. Zato je održavao kondiciju, učio trikove s novčićima, i mnogo razmišljao o tome koliko voli svoju ženu.

Najbolja stvar – možda i jedina dobra stvar, po Senkinom mišljenju – tokom boravka u zatvoru bio je osećaj olakšanja. Osećaj da je pao duboko da dublje ne može i da je dotakao dno. Više se nije bojao da će ga duga ruka zakona stići, jer ga je već ščepala. U zatvoru se više nije budio prožet zebnjom, strahujući šta ga sutra čeka – jer ga je sve to već dočekalo juče.

Senka je shvatio da nije važno jesi li učinio ono za šta su te osudili ili ne. Prema njegovom iskustvu, svi koje je upoznao u zatvoru zbog nečega su bili ozlojeđeni: uvek je postojalo nešto što su vlasti pogrešno shvatile, nešto za šta tvrde da si učinio, iako nisi

– ili nisi učinio baš onako kako kažu da jesi. Bilo je važno samo to da su te uhvatili.

To je primetio već u prvih nekoliko dana, kada mu je sve, od žargona do loše hrane, bilo novina. Uprkos čemeru i sveprožimajućem užasu zatočeništva, njemu je laknulo.

Senka se trudio da ne priča previše. Negde sredinom druge godine svoje robije pomenuo je ovu svoju teoriju Lakiju Varlicu, robijašu s kojim je delio ćeliju.

Laki, prevarant iz Minesote, iskezio se usnama punim ožiljaka. „Aha“, rekao je on. „To je tačno. Još je bolje kad si osuđen na smrt. Tad se setiš svih viceva o tipovima koji su izuvali čizme dok bi im stajljali omču oko vrata, jer su im prijatelji uvek govorili da će umreti u čizmama.“

„Je li to nekakav vic?“, upita Senka.

„Nego šta. Obešenjački humor. Najbolja vrsta – bum, najgore se već dogodilo. Dobiješ koji dan da se s time pomiriš, a onda si već u kolicima na putu da plešeš po vazduhu.“

„Kada su poslednji put obesili nekog u ovoj državi?“, upita Senka.

„Otkud ja to znam?“ Varlic je svoju narandžastoplavu kosu uglavnom izbrijavao. Nazirale su mu se konture lobanje. „Ali da ti kažem nešto. Ova zemlja je pošla dođavola onda kada su prestali da vešaju narod. Nema više prašine s vešala. Nema više dogovora pod vešalima.“

Senka slegnu ramenima. Nije video ništa romantično u smrtnoj kazni.

Ukoliko niste dobili smrtnu kaznu, zaključio je, onda je zatvor u najboljem slučaju samo privremeno utočište od života, i to iz dva razloga. Kao prvo, život je umeo da se ušunja nazad u zatvor. Uvek ima mesta gde se može još dublje potonuti, čak i kada vas smaknu sa šahovske table; život ide dalje, pa makar to bio život pod mikroskopom ili život u kavezu. I kao drugo, ukoliko izdržite unutra, kad-tad će morati da vas puste napolje.

Najpre mu je sve to delovalo isuviše daleko da bi se Senka na to usredsredio. A onda se pretvorilo u daleki tračak nade, pa je naučio da sebi govori: „I to će proći“, kad god bi se odigravala neka zatvorska sranja, kao što se uvek odigravaju. Jednoga dana te

čarobne dveri će se otvoriti i on će proći kroz njih. Zato je počeo da precrtava dane na svom kalendaru *Ptice pevačice Severne Amerike*, jedinom kalendaru koji su prodavali u zatvorskoj prodavnici, i sunce bi zalazilo, a on to nije video, i sunce bi se rađalo, a on to nije video. Vežbao je trikove s novčićima iz knjige koju je pronašao u bespućima zatvorske biblioteke; vežbao je u teretani; i pravio je u glavi spisak onoga što će uraditi kada izađe iz zatvora.

Senkina lista je postajala sve kraća i kraća. Posle dve godine sveo ju je na samo tri stavke.

Prvo, ima da se okupa. Pravo, dugo, ozbiljno brćkanje u kadi, s mehurićima. Možda će tom prilikom pročitati novine, možda ne. Nekim danima je mislio da hoće, nekim da neće.

Drugo, ima da se istrlja peškirom i da nauče kućni ogrtač. Možda i papuče. Sviđala mu se ta zamisao o papučama. Da puši, do sada bi već u mislima pušio i lulu, ali ne puši. Podići će svoju ženu u naručje („Kuco“, ciknuće ona s lažnim strahom i pravim ushićenjem, „šta to *radiš?*“). Odneće je u spavaću sobu i zatvoriće vrata za sobom. Naručiće picu, ako gladne.

I treće, nakon što on i Lora izađu iz spavaće sobe, možda čak i nekoliko dana kasnije, ima da gleda svoja posla i da se kloni nevolja sve do kraja života.

„I onda ćeš biti srećan?“, upitao ga je Laki Varlic. Tog dana su radili u zatvorskoj radionici, gde su sklapali hranilice za ptice, što je bilo tek za nijansu zanimljivije od štancovanja registarskih tablica.

„Ne nazivaj čoveka srećnim“, reče Senka, „sve dok ne bude mrtav.“

„Herodot“, reče Laki. „Ej, pa ti učiš.“

„Ko ti je taj Herodot, jebote?“, upita Ledeni, sklapajući stranice hranilice za ptice i dodajući ih Senki, koji im je navlačio matice i čvrsto zašrafljivao.

„Mrtav Grk“, reče Senka.

„Moja poslednja devojka je bila Grkinja“, reče Ledeni. „Koja je sve govna njena porodica jela, da ne poveruješ. Kao neki pirinač umotan u lišće, i slična sranja.“

Ledeni je bio iste veličine i građe kao automat za koka-kolu, sa plavim očima i kosom toliko svetlom da je bila gotovo bela.

Prebio je na mrtvo ime nekog tipa koji se grdno zeznuo pa je počeo da pipka njegovu devojku u baru u kojem je ona radila kao striptizeta, a Ledeni kao izbacivač. Prijatelji tog tipa pozvali su policiju, koja je uhapsila Ledenog i posle provere otkrila da je Ledeni osamnaest meseci ranije napustio program radne obaveze na uslovnoj slobodi.

„Pa šta je trebalo da uradim?“, upitao je Ledeni ozlojeđeno, kada je Senki ispričao celu svoju tužnu priču. „Rekao sam mu da mi je to devojka. Je l' trebalo da ga pustim da me tako omalovažava? Je l' to trebalo? Mis'im, svuda ju je 'vatao.“

Senka mu je uzvratio nečim besmislenim, tipa: „Ako si mu rekao“, i na tome se završilo. Rano je naučio da, kad si u zatvoru, treba da odrobijaš svoju kaznu. Ne robijaj ničiju tuđu.

Samo gledaj svoja posla. I odrobijaj svoje.

Varlic je nekoliko meseci ranije Senki pozajmio izubijan, meko-koričen primerak Herodotove *Istorije*. „Nije dosadno. Kul je“, rekao je kada se Senka usprotivio, tvrdeći da ne čita knjige. „Prvo pročitaj, pa mi onda reci da je kul.“

Senka je složio grimasu, ali je počeo da čita, i protiv svoje volje se upecao.

„Grci“, zgađeno će Ledeni. „A i nije tačno ono što kažu za njih. Probô sam da ga turim svojoj devojci u dupe, al' samo što mi oči nije iskopala.“

Varlic je jednog dana prebačen u drugi zatvor, bez ikakvog upozorenja. Senki je ostavio svoj primerak Herodota, u čijim stranicama je bilo sakriveno nekoliko novčića: dva novčića od četvrt dolara, pet centi i jedan cent. Novčići su bili zabranjeni: mogli ste da im naoštrite ivice o kamen, pa da nekome rasečete lice u tuči. Senka nije želeo oružje; Senka je samo želeo nešto čime bi okupirao ruke.

Senka nije bio sujeveran. Nije verovao ni u šta što nije mogao da vidi. Ipak, tih poslednjih nedelja svoje robije mogao je da oseti kako se neka katastrofa nadvija nad zatvor, baš kao što ju je osećao u danima koji su prethodili pljački. U stomaku je osećao prazninu za koju je sebi govorio da je samo strah od povratka u spoljašnji svet. Ali nije mogao da bude siguran. Bio je znatno paranoičniji nego što je to uobičajeno, a u zatvoru uobičajeno znači mnogo, a

paranoja je veština preživljavanja. Senka je postao još ćutljiviji, još senovitiji nego pre. Hvatao je sebe kako proučava govor tela strazara i drugih zatvorenika, pokušavajući da nađe neki nagoveštaj te loše stvari koja tek treba da se dogodi, a bio je siguran da hoće.

Mesec dana pre nego što je trebalo da bude pušten, Senka se zatekao u prohladnoj kancelariji, licem u lice s niskim ćovekom koji je na ćelu imao veliki crveni beleg. Sedeli su za kancelarijskim stolom, jedan naspram drugog; ćovek je pred sobom imao otvoren Senkin dosije, i u ruci držao hemijsku olovku. Vrh olovke je bio sav izgrizen.

„Hladno ti je, Senko?“

„Jeste“, reće Senka. „Pomalo.“

Ćovek je slegnuo ramenima. „Takav ti je sistem“, reće on. „Peći se ne pale sve do prvog decembra. A gase se već prvog marta. Nisam ja izmislio pravila.“ Završivši s ljubaznostima, on prede prstom niz list papira koji je bio zaheftan za unutrašnjost leve korice fascikle. „Imaš trideset i dve godine?“

„Da, gospodine.“

„Izgledaš mlađe.“

„Zdrav život.“

„Piše ovde da si bio uzoran zatvorenik.“

„Naućio sam svoju lekciju, gospodine.“

„Jesi li? Jesi li, stvarno?“ Pomno je gledao u Senku, dok mu se beleg polako spuštao niz ćelo. Senka pomisli da mu każe neke od svojih teorija o zatvoru, ali ipak ništa nije rekao. Umesto toga, klimnu glavom i usredsredi se na to da deluje primereno pokajnićki.

„Piše ovde da imaš ženu, Senko.“

„Zove se Lora.“

„Kako tu stoje stvari?“

„Prilićno dobro. Pomalo se naljutila na mene kad su me uhapsili. Ali dolazila mi je u posetu što je ćešće mogla – dalek je to put. Dopusujemo se, a ja je pozovem telefonom kad ugrabim priliku.“

„Ćime se tvoja supruga bavi?“

„Ona je turistićki agent. Šalje ljude svuda po svetu.“

„Kako si je upoznao?“

Senka nije mogao da skapira zašto ga ovaj ispituje. Palo mu je na pamet da mu każe kako ga se to ne tiće, a onda reće: „Ona je

bila najbolja drugarica žene mog najboljeg ortaka. Namestili su nam sastanak naslepo. Smuvali smo se.“

„A imaš i posao koji te čeka na slobodi?“

„Nego šta. Moj ortak Robi, ovaj kog sam vam upravo pomenuo, on je vlasnik *Farme mišića*, teretane gde sam radio kao trener. Kaže mi da me moj stari posao još uvek čeka.“

Obrva mu se podiže. „Stvarno?“

„Misli da ću privući ljude. Da ću vratiti neke od starih mušterija, a možda privući i žestoke momke koji bi da budu još žešći.“

Čovek je delovao zadovoljno. Glodao je vrh svoje hemijske, a potom okrenuo sledeću stranu.

„Šta misliš o svom prekršaju?“

Senka slegnu ramenima. „Bio sam glup“, reče, što je stvarno i mislio.

Čovek sa belegom uzdahnu. Štriklirao je gomilu stavki na svom spisku, a potom prelistao stranice Senkinog dosijea. „Kako ideš kući odavde?“, upita on. „*Grejhaundovim* autobusom?“

„Avionom. Isplati se imati ženu koja je turistički agent.“

Čovek se namršti, a beleg mu se nabora. „Poslala ti je kartu?“

„Nije morala. Samo mi je poslala identifikacionu šifru. Elektronska karta. Treba samo da se pojavim na aerodromu kroz mesec dana, legitimišem se, i otišao sam odavde.“

Čovek klimnu glavom, naškraba još jednu, poslednju belešku, a zatim zatvori dosije i položi hemijsku. Dve bledunjave šake su mu počivale na sivom stolu kao neke ružičaste živuljke. On približi jednu drugoj, spoji vrhove prstiju, i zagleda se u Senku vodnjikavim očima boje lešnika. „Imaš sreće“, reče. „Imaš kome da se vratiš, imaš posao koji te čeka. Možeš sve ovo da ostaviš za sobom. Dobio si drugu priliku. Iskoristi je što bolje možeš.“

Čovek mu nije pružio ruku kada je ovaj ustao da ode, niti je Senka to od njega očekivao.

Poslednja deljka bila je najgora. U neku ruku je bila gora od sve tri godine zajedno. Senka se pitao da to nije možda zbog vremena: teškog, učmalog i hladnog. Činilo se da je oluja na pomolu, ali nikako da se pojavi. Uхватili su ga trzavica i pundravci, kao i osećaj, duboko u stomaku, da nešto nimalo nije u redu. Vetar je

šibao po zatvorskom dvorištu. Senki se činilo da može da nanjuši sneg u vazduhu.

Pozvao je svoju ženu na račun primaoca. Senka je znao da telefonske kompanije lupaju doplatu od tri dolara na svaki razgovor primljen sa zatvorskog telefona. Zato su telefonski operateri uvek bili izuzetno ljubazni prema ljudima koji zovu iz zatvora, zaključio je Senka: znali su ko im isplaćuje plate.

„Imam neki čudan osećaj“, rekao je Lori. To nije bilo prvo što joj je rekao. Prvo je rekao: „Volim te“, pošto je to uvek dobro reći ukoliko to zaista i mislite, a Senka je to stvarno mislio.

„Zdravo“, reče Lora. „Volim i ja tebe. Kakav čudan osećaj?“

„Ne znam“, reče on. „Možda je to zbog vremena. Čini mi se da bi sve bilo u redu samo kad bi grunula neka oluja.“

„Ovde je fino“, reče ona. „Još je pokoji list na drveću. Videćeš kad se vratiš kući, ako ne bude oluje.“

„Još pet dana“, reče Senka.

„Još sto dvadeset sati, a onda dolaziš kući“, reče ona.

„Je li sve okej tu, kod tebe? Nema nikakvih problema?“

„Sve je u redu. Večeras ću se videti s Robijem. Planiramo žurku iznenađenja u čast tvog povratka.“

„Žurku iznenađenja?“

„Pa naravno. Ne znaš ništa o tome, zar ne?“

„Ništa nisam čuo.“

„To je moj muž“, reče ona. Senka shvati da se osmehuje. Bio je unutra već tri godine, ali ona je i dalje umela da mu izmami osmeh.

„Volim te, mala“, reče Senka.

„Volim te, kuko“, reče Lora.

Senka spusti slušalicu.

Kada su se venčali, Lora je rekla Senki da hoće kuće, ali njihov stanodavac je naglasio da kućni ljubimci nisu dozvoljeni po ugovoru o zakupu stana. „Hej“, rekao je Senka, „ja ću biti tvoja kuca. Šta hoćeš da uradim? Da ti izgrizem papučice? Da se popišam na patos u kuhinji? Da te liznem po nosu? Da te njuškam između nogu? Da se kladimo da mogu da uradim sve što može i kuće!“ A zatim ju je podigao sa zemlje kao da uopšte nema težine i počeo da joj liže nos dok se ona kikotala i cičala, a onda ju je odneo u krevet.

U zatvorskoj trpezariji Sem Fetišer se dovukao do Senke i osmehnuo, pokazujući svoje staračke zube. Seo je pored njega i navalio na svoje makarone sa sirom.

„Moramo da popričamo“, reče Sem Fetišer.

Sem Fetišer je bio jedan od najcrnijih ljudi koje je Senka ikada video. Mogao je da ima šezdeset godina. Mogao je da ima osamdeset. A opet, Senka je imao prilike da upozna tridesetogodišnje narkomane na kreku koji su izgledali starije od Sema Fetišera.

„Mm?“, reče Senka.

„Sprema se oluja“, reče Sem.

„Tako izgleda“, uzvratila Senka. „Možda će uskoro i sneg.“

„Ne takva oluja. Spremaj se mnogo gore oluje. Slušaj me, mali, bolje bi ti bilo ovde nego da si tamo na ulici kada grune velika oluja.“

„Odrobijao sam svoje“, reče Senka. „U petak palim odavde.“

Sem Fetišer je zurio u Senku. „Odakle si?“, upita ga.

„Igl Point. Indijana.“

„Daj, ne seri“, reče Sem Fetišer. „Mislim poreklom. Odakle su tvoji matorci?“

„Iz Čikaga“, uzvratila Senka. Majka mu je živela u Čikagu kada je bila devojčica, i tamo je i umrla, pre pola života.

„Kô što rekoh. Sprema se velika oluja. Čuvaj glavu, Senoviti. To ti je kao... kako zovu ona čuda na kojima plivaju kontinenti? Nekakve ploče?“

„Tektonske ploče?“, nagađao je Senka.

„E baš te. Tektonske ploče. Znaš, kada one krenu da se pomeraju, pa kad Severna Amerika krene ka Južnoj Americi, ne želiš da se nađeš između. Kapiraš?“

„Nimalo.“

Jedno smeđe oko mu usporeno namignu. „Dođavola, nemoj posle da kažeš da te nisam upozorio“, reče Sem Fetišer, i kašikom gurnu lelujavi komad želea od pomorandže u usta.

Senka je noć proveo u polusnu, plutajući između sna i jave, slušajući svog novog cimera iz ćelije kako hropće i hrče na ležaju ispod njega. Nekoliko ćelija dalje neki tip je cvileo, zavijao i jecao kao životinja, a s vremena na vreme neko bi zaurlao na njega da već jednom jebeno umukne. Senka se trudio da se ne obazire na njih. Pustio je da ga zapljuskuju prazni minuti, usamljeni i spori.

Još dva dana. Još četrdeset osam sati, koji su počeli sa ovse-
nom kašom, zatvorskom kafom i čuvarem po imenu Wilson, koji je
Senku potapšao po leđima jače nego što je trebalo i rekao: „Senko?
Ovuda.“

Senka preispita svoju savest. Ona je ćutala, što, primeti on,
u zatvoru ne znači da ipak nije u govnama do guše. Njih dvojica
su išli manje-više rame uz rame, dok su im koraci odzvanjali po
metalnu i betonu.

Senka okusi strah u dnu grla, gorak kao ustajala kafa. Ona loša
stvar je počela da se odvija...

Glasić u dubini uma šaputao mu je da će mu rebnuti još godinu
dana povrh njegove kazne, da će ga baciti u samicu, odseći mu
šake, odseći mu glavu. Govorio je sebi da su to gluposti, ali srce
mu je bubnjalo kao da će mu izleteti iz grudi.

„Nisi mi jasan, Senko“, reče Wilson usput.

„Šta vam nije jasno, gospodine?“

„Ti. Zajebano si mi tih. Isuviše si uglađen. Čekaš kraj kazne
kao da si jedan od matoraca, ali imaš tek – koliko? Dvadeset i pet?
Dvadeset i osam?“

„Trideset i dve, gospodine.“

„I šta si ti? Neki latino? Ciganin?“

„Ne koliko ja znam, gospodine. Možda.“

„Možda imaš čamuganske krvi u sebi. Imaš li čamuganske krvi
u sebi, Senko?“

„Možda, gospodine.“ Senka se ispravio, gledao pravo ispred
sebe i koncentrisao se na to da ne dozvoli da ga ovaj razbesni.

„Je li? Pa, ne znam zašto, al' od tebe me podilaze jebeni žmarci.“
Wilson je imao peščanožutu kosu, peščanožuto lice i peščanožuti
osmeh. „Uskoro nas napuštaš?“

„Nadam se, gospodine.“

„Vratićeš se ti. Vidim ti u očima. Ti si jebena ništarija, Senko.
E sad, da se ja pitam, niko od vas govvara ne bi ni izašao odavde.
Bacili bismo vas u ćeliju i zaboravili na vas.“

Iza brava zaborava, pomisli Senka, ali ništa ne reče. Bio je to
nagon za preživljavanjem: on nije ni na šta odgovarao, nije pomi-
njao ništa vezano za to na čemu počiva sigurnost zaposlenja čuvara
zatvora, nije se raspravljao o prirodi pokajanja, rehabilitacije, niti

o stepenu recidivizma. Nije govorio ništa smešno, niti pametno, a čisto da bude bezbedan, svaki put kad bi išao na razgovor s nekim zatvorskim zvaničnikom, kad god je bio u prilici samo bi ćutao. Govori samo kada ti se obrate. Odrobijaj svoje. Izadi na slobodu. Vрати se kući. Pripremi sebi dugu, vrelu kupku. Reci Lori da je voliš. Ponovo izgradi svoj život.

Prošli su kroz nekoliko kontrolnih punktova. Vilson bi svaki put pokazao svoju legitimaciju. Popeli su se uza stepenište, i našli se ispred kancelarije upravnika zatvora. Senka nikada ranije nije bio tu, ali je znao šta je. Na samim vratima je crnim slovima pisalo upravnikovo ime – Dž. Paterson – a pored vrata se nalazio minijaturni semafor.

Na vrhu mu je sijalo crveno svetlo.

Vilson pritisnu dugme ispod semafora.

Nekoliko minuta su stajali tu u tišini. Senka je pokušao da ubedi sebe da je sve u redu, da će u petak ujutru biti u avionu za Igl Point, ali ni sâm nije verovao u to.

Crveno svetlo se ugasio a zeleno upalilo, i Vilson otvori vrata. Oni udoše.

Senka je za protekle tri godine tek nekoliko puta video upravnika: jednom dok je vodio u obilazak zatvora nekog političara koga Senka nije prepoznao. Jednom, tokom pritvora svih zatvorenika u ćelije, upravnik im se obraćao u grupama od po sto ljudi, objašnjavajući im da je zatvor prepun, a pošto će i ostati prepun, bolje bi im bilo da se na to naviknu. Ovo je bio prvi put da ga je Senka video izbliza.

Paterson je izbliza izgledao još gore. Imao je duguljasto lice i sedu kosu uredno podsečenu u vojničku četka-frizuru. Mirisao je na „old spajs“. Iza njega se nalazila polica puna knjiga, koje su sve do jedne u naslovu imale reč *zatvor*; njegov sto je bio savršeno čist i prazan, izuzev telefona i stonog kalendara na cepanje s karikaturama Gerija Larsona. U desnom uhu imao je slušni aparat.

„Sedi, molim te.“

Senka je seo, primetivši njegovu ljubaznost.

Vilson je stao iza njega.

Upravnik otvori fioku na stolu i iz nje izvuče dosije, koji položi na sto.

„Ovde piše da si osuđen na šest godina zbog nanošenja teških telesnih povreda. Odslužio si tri godine. Trebalo je da budeš pušten u sledeći petak.“

Trebalo? Senka oseti kako mu se stomak uskomešao. Pita se koliko će još morati da odsluži – još godinu dana? Dve godine? Sve tri? Ali samo reče: „Da, gospodine.“

Upravnik se obliznu. „Šta si rekao?“

„Rekao sam: 'Da, gospodine.'“

„Senko, pustićemo te danas po podne. Izlaziš koji dan ranije.“ Upravnik je ovo rekao bez i trunke radosti, kao da mu izriče smrtnu presudu. Senka klimnu glavom, i pričekala da vidi i drugu stranu medalje. Upravnik spusti pogled na papir na svom stolu. „Ovo je došlo iz Džonsonove spomen-bolnice u Igl Pointu... Tvoja supruga. Preminula je danas u ranim jutarnjim časovima. U pitanju je saobraćajni udes. Žao mi je.“

Senka ponovo klimnu.

Vilson ga je otrpatrio nazad do njegove ćelije, ne govoreći ništa. Otključao je vrata ćelije i pustio Senku unutra. Potom je rekao: „To ti je kao jedan od onih viceva s dobrim i lošim vestima, je li? Dobra vest, puštamo te ranije, loša vest, umrla ti je žena.“ Zatim se nasmejao, kao da je to zaista smešno.

Senka ništa nije rekao.

Skroz otupeo, spakovao je svoje lične stvari, a neke i podelio ostalim zatvorenicima. Ostavio je za sobom Herodota koga je dobio od Lakija, knjigu o trikovima s novčićima i, nakon trenutka žaljenja, napustio metalne diskove koje je prokrijumčario iz radionice, a koji su mu, dok nije pronašao Lakijevu sitninu u knjizi, služili kao novčići. Biće novčića napolju, i to pravih. Obrijao se. Obukao civilnu odeću. Prolazio je kroz jedna vrata za drugim, znajući da se nikada više neće vratiti kroz njih, osećajući prazninu u sebi.

Sa sivog neba je zapljuštala ledena kiša. Kuglice leda su Senki bockale lice, a kiša mu je natapala tanki mantil dok su se udaljavali od zatvorske zgrade, u susret nekadašnjem školskom žutom autobusu koji je trebalo da ih odveze do najbližeg grada.

Dok su stigli do autobusa, bili su potpuno mokri. Njih osmorica su izašli, pomisli Senka. A unutra ih je ostalo hiljadu i petsto. Sedeo je u autobusu i drhtao sve dok nisu proradili grejači, i pitao se šta sada da radi, kuda da ide.

Utvarne slike mu, nepozvane, ispuniše um. U svojoj mašti je napuštao jedan drugi zatvor, nekada davno.

Predugo je čamio utamničen u mračnoj ćeliji navrh kule: brada mu je bila divlja, a kosa umršena. Čuvari su ga otpratili niza sivo kameno stepenište do trga punog šarenila, ljudi i predmeta. Bio je pijačni dan, i zapanjili su ga svi ti zvuci i boje, pa je žmirkao na sunčevoj svetlosti koja je ispunjavala trg, i mirisao vlažni slani vazduh dok mu se s leve strane sunce presijavalo na površini vode...

Autobus je uz drhtaj stao na crvenom.

Vetar je zavijao oko autobusa, a brisači su tromo šljiskali tamo-amo preko vetrobrana, razmrljavši grad u crveno-žutu neonsku mokoću. Bilo je rano popodne, ali je kroz prozor izgledalo kao da je noć.

„U, jebote“, reče čovek na sedištu iza Senke, brišući šakom kondenzovanu vlagu s prozora, zapiljivši se u mokru siluetu koja je hitala pločnikom. „Ima neka pička tamo napolju.“

Senka proguta knedlu. Sinulo mu je da još nije zaplakao – da zapravo baš ništa ne oseća. Nema suza. Nema tuge. Ničega.

Uhvatio je sebe kako razmišlja o tipu zvanom Džoni Larč, s kojim je delio ćeliju kad je tek dospao u zatvor, a koji je Senki rekao kako je jednom posle pet godina robije izašao iz ćuze sa sto dolara u džepu i kartom za Sijetl, gde mu je živela sestra.

Džoni Larč je došao na aerodrom i predao svoju kartu ženi za šalterom, a ona je zatražila da vidi njegovu vozačku dozvolu.

Pokazao ju je. Bila je istekla nekoliko godina ranije. Rekla mu je da to nije validna legitimacija. On joj je uzvratio da možda nije validna kao vozačka dozvola, ali je, prokletstvo, i te kako valjana legitimacija, i majku mu, šta misli, čija je onda, ako nije njegova?

Ona ga je zamolila da snizi ton.

On joj je rekao da mu da jebenu kartu za ulazak u avion, ili će da zažali, i da neće dozvoliti da ga omalovažava. U zatvoru ne dopuštaš nikome da te omalovažava.

Ona je na to pritisnula dugme, i nekoliko trenutaka kasnije pojavilo se aerodromsko obezbeđenje, koje je pokušalo da ubedi Džonija Larča da tiho napusti aerodrom, a on nije imao nameru da ga napusti, pa je došlo do svojevrsne prepirke.

Krajnji ishod svega bilo je to da Džoni Larč nikada nije stigao do Sijetla, već je narednih nekoliko dana proveo po barovima u gradu, a kad je potrošio onih sto dolara, opljačkao je benzinsku pumpu s pištoljem-igračkom da bi došao do novca da nastavi da pije, a policija ga je najzad privela zbog pišanja po ulici. Uskoro se ponovo našao u ćorki, robijajući ostatak kazne, plus još nešto malo pride za pljačku pumpe.

A pouka ove priče, ako pitate Džonija Larča, glasi: ne zajebavaj se s ljudima koji rade na aerodromima.

„Jesi li siguran da pouka nije: 'Ponašanje koje je delotvorno u specijalizovanom okruženju kao što je, na primer, zatvor, ne uspeva i čak može biti štetno kada se koristi izvan takvog okruženja?'“, upitao je Senka kada mu je Džoni Larč ispričao svoju priču.

„Ma jok, slušaj me kad ti *kažem*, čoveče“, uzvratio je Džoni Larč, „ne zajebavaj se s onim kučkama na aerodromima.“

Ta uspomena je Senki izmamila blag osmeh. Njegova vozačka dozvola važi još nekoliko meseci.

„Autobuska stanica! Svi napolje!“

Zgrada je smrdela na mokraću i prokislo pivo. Senka se ukrcao u taksi i rekao vozaču da ga odveze do aerodroma. Rekao mu je da će dobiti još pet dolara bakšiša ako to bude učinio u tišini. Stigli su za dvadeset minuta, a vozač sve to vreme nije progovorio ni reč.

A onda je Senka tumarao kroz jarko osvetljen aerodromski terminal. Zabrinjavala ga je sva ta rabota oko elektronske karte. Znao je da ima kartu za let u petak, ali nije znao da li će ona važiti za danas. Senki je sve što je bilo elektronsko u svojoj biti delovalo magično, sklono tome da svakog trenutka ispari. Voleo je opipljivati stvari.

Ipak, prvi put nakon tri godine ponovo je imao svoj novčanik, u kome se nalazilo nekoliko isteklih kreditnih kartica i jedna viza kartica što ne ističe sve do kraja januara, što ga je prijatno iznenadilo. Imao je broj rezervacije. I najednom je shvatio kako je uveren da će, kada se bude vratio kući, nekako, sve biti u redu.

Možda je to bila neka prevara kako bi ga izvukli neki dan ranije. Ili je možda posredi najobičnija zabuna: iz olupine na auto-putu izvukli su telo neke druge Lore Mun.

Izvan aerodroma, s druge strane staklenih zidova, blesnu munja. Senka shvati da drži dah, čekajući nešto. U daljini se začu grmljavina. On izdahnu.

U njega je s druge strane šaltera zurila umorna belkinja.

„Zdravo“, reče Senka. *Ti si prva nepoznata žena s kojom sam uživo progovorio u poslednje tri godine.* „Imam broj elektronske karte. Trebalo je da putujem u petak, ali moram da idem danas. Imao sam smrtni slučaj u porodici.“

„Mm. Žao mi je što to čujem.“ Ona je otkucala nešto na tastaturi, zagledala se u ekran, a onda opet otkucala. „Nema problema. Stavila sam vas na let u tri i trideset. Možda će kasniti zbog oluje, zato obratite pažnju na ekrane. Imate li da čekirate neki prtljag?“

On podiže svoj ranac. „Ovo ne moram da čekiram, zar ne?“

„Ne“, reče ona. „U redu je. Imate li neku identifikaciju s fotografijom?“

Senka joj pokaza svoju vozačku dozvolu. A zatim joj je potvrdio da mu niko nije dao bombu da unese u avion, a ona mu je zauzvrat pružila kartu za ukrcavanje. Zatim je prošao kroz detektor metala, a njegova torba kroz rendgen.

Nije to bio veliki aerodrom, ali ga je zadivio broj ljudi koji su tumarali, prosto tumarali po njemu. Posmatrao je ljude kako nemarno spuštaju torbe na zemlju, video novčanike koji se stavljaju u zadnje džepove, video tašne kako se stavljaju pod sedišta, bez ikakvog nadzora. Tek je tada shvatio da više nije u zatvoru.

Trebalo je da sačeka trideset minuta do ukrcavanja. Senka je kupio komad pice i vrelim sirom opekao usnu. Uzeo je kusur i otišao do govornica. Pozvao je Robija u *Farmi mišića*, ali se javila telefonska sekretarica.

„Zdravo, Robi“, reče Senka. „Kažu mi da je Lora mrtva. Pustili su me ranije. Dolazim kući.“

A onda, pošto ljudi umeju da pogreše, čemu je mnogo puta prisustvovao, pozvao je svoju kuću i poslušao Lorin glas.

„Zdravo“, reče ona. „Nisam tu ili ne mogu da dođem do telefona. Ostavite poruku i ja ću vam se javiti. I *prijatan* vam dan.“

Senka nije mogao da se natera da ostavi poruku.

Seo je na plastičnu stolicu pored ulaza, i stegnuo svoj ranac toliko jako da ga je zbolela ruka.

Prisećao se svog prvog susreta s Lorom. Tada joj nije znao čak ni ime. Znao ju je samo kao prijateljicu Odri Berton. On i Robi su sedeli u separeu kod Či-Čija i pričali o nečemu, najverovatnije o tome kako je jedna od instruktorki u teretani najavila da otvara sopstveni plesni studio, kad je Lora ušetala na otprilike korak iza Odri, i Senka je uhvatio sebe kako zuri u nju. Imala je dugu kestenjastu kosu i oči toliko plave da je Senka pogrešno pretpostavio da nosi kontaktna sočiva u boji. Naručila je daikiri od jagode i insistirala da ga i Senka proba, pa se veselo nasmejala kada je on to i učinio.

Lora je volela da ljudi okuse isto što i ona.

Kada ju je te večeri poljubio za laku noć, imala je ukus kao daikiri od jagode, i on više nikada nije pozeleo da poljubi nekog drugog.

Ženski glas je najavio da počinje ukrcavanje za njegov let, a Senkin red je prvi prozvan. On je bio na samom zaleđu, a pored njega je bilo prazno sedište. Kiša je bez prestanka dobovala o bok aviona: zamislio je dečicu kako bacaju pregršti osušenog graška s neba.

Dok je avion poletao, on je pao u san.

Senka se nalazio na nekom mračnom mestu, a stvar koja je zurila u njega imala je glavu bizona, smradnu i kosmatu, sa ogromnim vlažnim očima. Imala je telo muškarca, nauljeno i glatko.

„Dolaze promene“, reče bizon ne pomerajući usne. „Moraće da se donesu izvesne odluke.“

Svetlost vatre je treperila s vlažnih zidova pećine.

„Gde sam?“, upita Senka.

„U zemlji i pod zemljom“, odgovori čovek-bizon. „Ti si tamo gde čekaju zaboravljeni.“ Oči su mu bile kao tečni crni klikeri, a glas tutnjava iz podnožja sveta. Mirisao je kao mokra krava. „Veruj“, reče tutnjavi glas. „Ukoliko hoćeš da preživiš, moraš da veruješ.“

„Šta da verujem?“, upita Senka. „U šta da verujem?“

Zagledao se u Senku, taj čovek-bizon, zatim se uzdigao, onako ogroman, a oči mu se ispuniše vatrom. On otvori svoja pljuvačkom isprskana bizonska usta, a u njima se sve crvenelo od plamenova koji su goreli u njemu, tu u utrobi zemlje.

„U sve“, zagrme čovek-bizon.

Svet se preturio i zavrteo, a Senka se opet obreo u avionu; ali prevrtanje se nastavilo. Neka žena vrisnu u prednjem delu aviona, tek reda radi.

Munja je zaslepljujuće bleštala oko aviona. Pilot im se obratio preko razglasa kako bi im saopštio da će pokušati da poveća visinu ne bi li umakli oluji.

Avion se tresao i podrhtavao, a Senka se hladnokrvno i zaludno zapitao da li će umreti. Činilo se moguće, procenio je, ali ne i verovatno. Zurio je kroz prozor i posmatrao munje kako osvetljavaju horizont.

A onda je opet zadremao i sanjao da je još uvek u zatvoru, te da mu Laki u redu za hranu šapuće kako mu je neko ucenio glavu, ali Senka nije mogao da sazna ko ili zašto; a kada se probudio, već su se spremali da slete.

On se isteturao iz aviona, trepćući da bi se razbudio.

Odavno je shvatio da svi aerodromi izgledaju manje-više isto. Nije zapravo važno gde se nalazite, vi ste na aerodromu: pločice i hodnici i klozeti, ulazi, kiosci i fluorescentna rasveta. Ovaj aerodrom je ličio na aerodrom. Problem je bio u tome što ovo nije bio aerodrom na koji se zaputio. Ovo je bio veliki aerodrom, s previše ljudi i previše izlaza.

Ti ljudi su imali staklaste, poražene poglede kakve vidate samo po aerodromima i zatvorima. *Ako su pakao drugi ljudi*, pomisli Senka, *onda su čistilište – aerodromi*.

„Izvin’te, gospođo?“

Žena ga pogleda preko svoje table za pisanje. „Da?“

„Koji je ovo aerodrom?“

Ona ga pogleda, zbunjeno, pokušavajući da razazna da li se on to šali, a zatim reče: „Sent Luis.“

„Mislio sam da je ovo avion za Igl Point.“

„I jeste. Preusmerili su let ovamo zbog oluje. Zar nisu objavili preko razglasa?“

„Verovatno. Ja sam zaspao.“

„Moraćete da popričate sa onim tamo čovekom u crvenom sakou.“

Čovek je bio visok gotovo kao Senka: izgledao je kao otac iz nekog porodičnog sitkoma iz sedamdesetih, pa je ukucao nešto u svoj kompjuter i rekao Senki da trči – *trči!* – do kapije na suprotnom kraju terminala.

Senka je trčao kroz aerodrom, ali kada je došao do izlaza, vrata su već bila zatvorena. Kroz stakleni zid je posmatrao kako se avion udaljava od prolaza. Zatim je službenici koja je radila na toj kapiji objasnio svoj problem (mirno, tiho i uljudno), a ona ga je poslala na šalter za pomoć putnicima, gde je Senka objasnio da se vraća kući nakon dugog odsustva i da mu je žena upravo nastradala u saobraćajnoj nesreći, pa da mu je od presudnog značaja da se *odmah* vrati svom domu. Nije poginuo zatvor.

Žena za šalterom za pomoć putnicima (niska i smeđa, s mladežom na nosu) posavetovala se sa drugom ženom i obavila telefonski poziv („Ne, taj otpada. Upravo su ga otkazali“), a onda je ištampana još jednu kartu za ukrcavanje. „Ovo će vas uvesti tamo“, reče. „A mi ćemo pozvati kapiju i najaviti im da dolazite.“

Senka se osećao kao zrno graška koje bacakaju između tri kutije šibica, ili karta koju mešaju kroz špil. Ponovo je trčao kroz aerodrom, da bi završio blizu mesta gde se prvobitno i iskrcao iz aviona.

Niski čovek na kapiji uze mu kartu. „Čekali smo na vas“, poveri mu se, otcepiвши kraj Senkine karte, na kojoj se nalazio broj njegovog sedišta – 17D. Senka požuri u avion, a oni zatvoriše vrata za njim.

Prošao je kroz prvu klasu – bila su samo četiri sedišta prve klase, od kojih su tri bila zauzeta. Bradat čovek u svetlom odelu koji je sedeo pored slobodnog sedišta u samom pročelju aviona isceri se Senki dok je ovaj ulazio u avion, a zatim pridiže ručni zglob i potapša prstom sat dok je Senka prolazio pored njega.

Da, da, zbog mene kasniš, pomisli Senka. *Dabogda ti to bila najveća briga na svetu.*

Dok je išao ka zadnjem delu, primetio je da je avion prilično kratkac. Zapravo, Senka je ubrzo otkrio da je dupke pun, a da na

sedištu 17D sedi neka sredovečna žena. Senka joj pokaza isečak svoje karte, a ona njemu svoj: bili su identični.

„Možete li da zauzmete svoje mesto, molim vas?“, upita ga stjuardesa.

„Ne“, uzvratí on, „bojim se da ne mogu. Na njemu sedi ova gospođa.“

Ona coku jezikom i proveri njihove karte za ukrcavanje, a onda ga povede nazad do prednjeg dela aviona i pokaza mu na prazno mesto u prvoj klasi. „Izgleda da je danas vaš srećan dan“, reče mu ona.

Senka je seo. „Mogu li vam doneti nešto da popijete? Imamo taman toliko vremena pre nego što poletimo. A i sigurna sam da vam posle ovoga treba piće.“

„Jedno pivo, molio bih“, reče Senka. „Koje god da imate.“

Stjuardesa se udaljila.

Čovek u svetlom odelu na sedištu pored Senke ispruži ruku i kucnu noktom svoj ručni sat. Bio je to crni roleks. „Kasniš“, reče čovek i isceri se ogromnim kezom, koji u sebi nije imao ni trunku topline.

„Molim?“

„Rekoh: kasniš.“

Stjuardesa dodade Senki čašu piva. On otpi gutljaj. Na trenutak se upitao da taj čovek nije lud, a onda zaključí da je sigurno mislio na avion, koji je čekao poslednjeg putnika.

„Izvinite ukoliko sam vas zadržao“, reče on uljudno. „U žurbi ste?“

Avion se udaljio od izlaza. Stjuardesa se vratila i odnela Senkino pivo. Čovek u svetlom odelu joj se isceri i reče: „Ne brini. Čvrsto ću ovo držati“, a ona ga pusti da zadrži svoju čašu džeka danijelsa, dok je slabašno negodovala jer je to protiv propisa avio-kompanije. („Pusti da ja to prosudim, draga moja.“)

„Vreme je svakako od presudnog značaja“, reče čovek. „Ali ne, ne žurim. Samo sam se zabrinuo da nećeš stići na avion.“

„Baš lepo od vas.“

Avion je nemirno stajao na zemlji, dok su mu motori brujali, žudeći da polete.

„Ma ne seri da je lepo“, reče čovek u svetlom odelu. „Imam posao za tebe, Senko.“